

CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ:

A ROKONSÁG SZEREPE A MAI TÁRSADALOMBAN

68-81.o.

- a kutatás oka: azt gondolták pár évtizede, hogy már csak a házastársi kapcsolatok léteznek a családi kapcsolatok közül → kutatások → megcáfolták → a kérdést intenzívebben vizsgálni kell.

Család és rokonság

- család definíciója: a vérségi, illetve házassági kapcsolatban állók azon csoportja, amely egy háztartást képez, együtt lakik.
- a család lényege: a tagok közötti állandó interakció (együttélés)
- a rokonság ezzel szemben elsősorban *tudati képződmény*: azok tartoznak egy ember rokonságához, akiket közös elődöktől való leszármazás vagy házasságkötés alapján rokonnak minősít, függetlenül attól, hogy az illetővel milyen kapcsolatot tart, milyen interakcióban áll velük

Hol a határ?

- a rokonná minősítés nemcsak besorolás, hanem *érzelmi jellegű aktus* is (azonos közösséghez tart.)
- a közösség határai elmosódottak, nincsenek formális jogok és kötelezettségek, de él bennük az egybetartozás látens tudata
- szelektivitás lépései:
 - nincs objektív kritérium a rokonság határának megszabására, ez mindenképp szubjektív
 - kivel tartunk kapcsolatot, ki a *tényleges rokon* (elvárások és saját kötelezettségek is)
 - *intim rokonság* (R. Firth): az aktív rokonok közül kiválasztottak, akikkel szemben minimális fenntartásaink vannak, akiket érzelmileg közel engedünk magunkhoz és akikkel részben identifikálódunk

Intim rokonság

- elsősorban a felnőtt gyermek és a tőle külön élő szülő viszonyára jellemző, a legtöbb felnőtt gyerekek tovább él a szülőkhöz való kötődés
- gyermekek és szülők közötti viszonyban különbségek nemek és társadalmi csoportok szerint
 - legerősebb: anya és felnőtt lánya között a munkásosztály körében (Londonban), más társadalmi rétegekben valamivel gyengébb, mert a férj oldala a domináns
- a testvéri kapcsolatoknak felnőtt korban kisebb jelentősége, még a nővéri kapcsolat lehet szorosabb
- az ilyen kapcsolat kialakulásához többnyire gyermekkori élmények kellene és földrajzi közelség

Változó viszonyok

- bár a rokonsági viszonyok más kapcsolatokhoz képest állandóak, azért *dinamikusak* is
- életciklusuk folyamán az emberek ugyanazon rokonokkal való viszonyuk többszöri változáson mennek át. (pl. a szülői családban a testvér nagyon fontos, a különválás után ismét „felfedezhetik” egymást”)
- a változások oka: módosul a *szerep*, amelyet egy illető rokon játszik vkinek az életében
- a közösségi tudat, a közös múlt (ősök iránti érdeklődés) az *identitás* megformálásában segít
- a rokoni kapcsolatok jelentőség attól is függ, hogy más közösségekhez való tartozás milyen erős
- a középkorú felnőttek elfoglaltak, ezért csak jelzéseket küldenek a rokonoknak (nem feledkezünk meg egymásról), biztonságot nyújt, ha baj van; idős korban fontosabb a kapcsolattartás

Rokoni funkciók

- rokoni funkciók alaptípusa: áldozatvállalás nélküli segítség, problémamegoldás (protekció)
- a „számon tartott” rokonoktól áldozatvállalás is elvárható, ha az nem nagy gond a rokonnak, vagy ha vészhelyzet van
- anyagi segítség ma Mo-on általában szorosabb rokoni kapcsolatok mellett fordul elő → leggyakoribb a szülők és felnőtt gyermekek között: először a szülő segít az önálló élet megteremtésében, majd fokozatosan a gyerek segít a szülőnek → *reciprocitás*
- a segítségért nem várunk viszonzást (előírt altruizmus), ugyanis olyan személyeknek adjuk, akik mintegy kiterjesztései a mi személyiségünknek
- a falusi közösségekben az ajándékozást előíró normák elég szigorúak + ingyenmunka (házépítésnél)

Két fontos szerep

- a munkavégzés formájában nyújtott segítség a felnőtt gyermek és a szülő között → két szerep:
 - *betegápoló-szerep* → tradíciója van: korábban az anya, ma nincs ilyen „tartalék”
 - *nagyszülői szerep* → az 1950-es évektől jelentős (nők munkavállalása); 2 tendencia:
 - 1.) a nagyi még gazdaságilag aktív az unoka születésekor → nem tudja rögtön vállalni
 - 2.) gyermekgondozási szabadság → az anyuka van a gyerekkel, a nagyi már az ovival és a nagypapával is konkurál

Érzelmek és konfliktusok

- az Én érzelmi szükségleteinek kielégítése szintén a rokonság egy funkciója
- a szülők sokszor saját élményként élik meg gyermekeik sikerét, kudarcát → ez a gyerekeknek sokszor terhes, de állandó pozitív visszajelzés is a gondoskodásról.
- a nagyszülők nagy szerepet játszanak a kisgyermek érzelmi életében. Az ilyen kapcsolatoknak többféle típusa lehet aszerint, hogy a nagyszülők mennyiben helyettesítik a szülőket, de általában kötetlenebb, mint a szülő-gyerek viszony
- a *negatív érzelmek* gyakoriak a rokonok között → ezek könnyen maradhatnak nézeteltérések szintjén, ekkor egyik fél életében sem jelent központi problémát
- előfordulnak olyan erős ellenérzések, ahol az elszenvedett sérelem, a kapcsolat megszakítása után, a jelenlegi állapot negatívumait is megmagyarázza (általában örökség feletti veszekedés)
- a szülő-gyermek konfliktusok az egykori közös család konfliktusainak továbbélése, az unoka nevelése, illetve esetleges anyagi probléma lehet. A szülő-gyermek viszony megszakítása csak szélsőséges viszonyban történik

Társadalmi szerepek

- a kistelepüléseken a *helyi szolidaritás* a családok közötti, egymást keresztező kapcsolatok hálózatára épült (T. Caplow 1920-as amerikai kutatása)
- a mai európai és é-amerikai társadalmakat úgy szoktuk jellemezni, hogy az egyének között csak laza, egyoldalú kapcsolatok vannak. → *atomizált társadalom*, a korábbi erős integráltság gyengülése
- ezt a kisebb városok rokoni összetartása cáfolja
- Magyarországon nincs olyan kutatási eredmény, ami erre vonatkozna. Az eddigi kutatások kimutatták, hogy a rokonsági hálózat a társadalom működésének fontos tényezője
- a kutatás elméleti modellének a feltételezett pozitív funkciók mellett a közömbösséggel és a negatívumokkal is számolnia kell